

11.

Poder polític i repressió a la ciutat de Granollers (1939-1945)

Joan Garriga i Eduard Navarro
Centre d'Estudis de Granollers

La repressió portada a terme pel règim franquista a la ciutat de Granollers va ser molt dura. Diversos organismes i de forma immediata, es posaren en funcionament per sotmetre, castigar i adequar al nou sistema, la població granollerina. Les dades, entre altres, que es poden trobar a la Causa General, en són prova ben evident de la persecució i l'abast de la repressió dels guanyadors que va suposar un procés d'empaitada violenta contra unes persones que a través de les seves idees i actuacions defensaren un canvi profund de la societat en l'etapa republicana i en la revolucionària.

L'ajusticiament i empresonament de diversos granollerins demostrà la rapidesa procedimental de l'enjudiciament militar i la seva arbitrarietat. En efecte, el 3 de juliol de 1940 hi havia empresonades, entre homes i dones, dues-centes persones, en molt males condicions, atès el reduït espai del dipòsit municipal en què es trobaven. Dissortadament, a més, entre el 20 de febrer de 1939 i el 16 d'octubre de 1942 van morir afusellats al Camp de la Bota, un total de 22 granollerins.

1. Els repressors

Quins van ser els principals organismes o grups que la van desplegar?

1. L'exèrcit d'ocupació. Tot seguit de l'entrada a la ciutat, els mecanismes processals de l'exèrcit van permetre a part de les seves pròpies indagatòries, l'acceptació de denúncies i va generar una quantitat de diligències penals que van facilitar l'empresonament d'un bon gruix de ciutadans que posteriorment van ser jutjats.

2. La Guàrdia Civil. L'aparell militaritzat d'aquest cos, va contribuir a instruir una documentació abundant que va ser d'utilitat, especialment, per a la Fiscalia i en general per a qualsevol organisme d'informació i control ciutadà. Des dels municipis, els informes de la Guàrdia Civil existents a les diligències prèvies penals i lliurats als tribunals corres-

ponents, al Govern Civil i a diversos òrgans, van ser uns dels més expeditius en la pràctica repressiva i de control de les persones.

3. La Policia Municipal, en un àmbit de menys activitat que el cos armat anterior, també va contribuir de manera molt eficaç en el cas granollerí, a la persecució, identificació i repressió de diversos ciutadans. En són exemple unes fitxes de control de 252 persones que eren “fiscalitzades” per la policia local i que correspondria a les persones que s’havien significat més en la defensa d’idees esquerranoses o nacionalistes.

4. Els membres de *FET-JONS* van ser alguns dels principals agents de la repressió contra diversos granollerins. A l’empara de Falange, les denúncies i el control de la vida diària de la gent va ser un constant exercici practicat per afiliats al partit que van ocupar els llocs més importants del *Movimiento* i del poder municipal.

5. El Servei d’Informació i Investigació de l’Ajuntament de Granollers, també va fer unes funcions repressives molt destacades. Entre diverses funcions, es va ocupar de fer centenars de documents o de fitxes classificatòries de granollerins relacionats amb les lleves, i possiblement va ser qui va confeccionar un llibre carpeta amb les dades de més de mil sis-cents granollerins que havien de ser depurats. Es va encarregar de fer els avals aprovats i la llista de persones desafectes al règim.

6. Diversos tribunals franquistes aplicaren les lleis sancionadores i escandalosament arbitràries a una gran quantitat de granollerins afectats per les disposicions del *Nuevo Estado*. Tribunals penals, civils, entre ells el Tribunal Regional de Responsabilitats Polítiques, i també de manera molt especial el Tribunal d'Ordre Públic, que es perllongà al llarg de molts anys de la Dictadura. També, en conseqüència, van ser organismes encarregats de reprimir amb duresa a molts ciutadans granollerins.

7. *El Consejo Local del Movimiento* va ser un dels altres òrgans de decisió política que va tenir una forta influència a Granollers, tant pels seus integrants com per les directrius que marcaren la política municipal.

8. Dins de l'organisme anterior van compartir poder els membres de la *Guardia de Franco*, que disposaren d'una certa autonomia dins del *Consejo*. A la meitat dels anys cinquanta va ser quan va tenir major poder decisor i el va anar perdent a la meitat de la dècada dels seixanta.

9. Diverses persones afins o vinculades al *Movimiento*, entre elles, alguns d'adscripció carlina, van jugar un paper destacat en la política i en les decisions que afectaren la vida de la ciutat, i en conseqüència en el paper de construcció del règim, i si calia, en la consolidació d'un sistema dictatorial en detriment de les llibertats democràtiques.

10. Com a organismes de control i de repressió en diferents formes, caldria també destacar el paper de les Comissions Gestores que des del primer moment van regir la ciutat en l'aplicació dràstica del nou règim dictatorial, així com els ajuntaments que durant l'etapa franquista van regir la vida política i social de Granollers. El desmantellament d'entitats associatives, esportives, sindicats i partits, va ser una tasca empresa pels organismes municipals sota les direccions i tutela del Govern Civil. A Granollers, ciutat que hi havia excel·lit la vida associativa i la comunicació a través de la premsa amb una activitat molt important des de finals del segle XIX, va sofrir una forta esbotzada per part del control i de les noves directrius municipals. Van quedar suprimits i rebentats una gran quantitat de moviments cívics, culturals i polítics amb la voluntat d'esborrar les seves tasques fetes en els períodes anteriors a l'arribada i la implantació de la Dictadura.

11. Un cas important a destacar des del punt del control ideològic que va imposar la Dictadura, va ser el de l'aparició de la revista "*Estilo*", l'any 1940, transformada l'any 1942, en la revista "*Vallés*". Aquestes dues publicacions van ser la punta de llança dels falangistes granollerins del més pur estil "joseantonià". Durant anys, i sobretot en els primers moments de la implantació dictatorial, l'ideari i la doctrina de clares connotacions feixistes, va voler allisonar la població a través d'escrits, de convocatòries i de consignes que mai podien ser contestades per la falta de llibertats existents. En un llenguatge punyent que apel·lava

a la virilitat espanyola, que defensava a ultrança la unitat de la pàtria, la religió catòlica i menyspreava la llengua del país, van entrar durant molts anys a llocs públics i cases granollerines. Va ser premsa del *Movimiento* que després de la mort de Franco va haver d'adaptar-se a les noves lleis que, de totes maneres i gràcies a un hàbil equilibri, va evitar infringir, sense perdre la seva essència franquista fins a la seva desaparició fa pocs anys.

Els òrgans de poder o de pressió que han quedat descrits van tenir una destacada notorietat a la ciutat granollerina. La població va ser durament reprimida i com s'ha indicat, a través de la Causa General, es pot comprovar de quina manera les denúncies, empresonaments, processaments, càstigs, control ideològic i control personal i col·lectiu van intentar subsumir la població a les directrius franquistes. De manera molt especial, cal destacar la importància d'un grup de falangistes que van tenir el control del poder al llarg de molts anys. La Falange granollerina va destacar per la seva força doctrinària portada a la pràctica de falangistes amb molta empena i afany de control de la ciutat. A través d'estudis comparatius es pot observar aquesta incidència tan destacada en la ciutat vallesana oriental, així com les pugnes entre faccions del *Movimiento*, en les quals de mica en mica els sectors més fidels al llegat de José Antonio, van anar instal·lant la seva supremacia, sobretot a partir de 1953, amb l'arribada de Font Llopart a l'alcaldia i l'ombra allargada d'algunes persones que actuaven i actuaren durant anys aplicant els criteris més estrictes de la doctrina falangista.

2. Els sectors reprimits: anàlisi quantitativa i qualitativa.

Unes tres mil persones de la ciutat van generar documents repressius o de control al Granollers de la primera postguerra i considerem en el llistat de persones perseguïdes els empresonats, investigats exhaustivament, fitxats, jutjats, condemnats, multats o represaliats que sumen més de nou-cents. En una població de poc més de catorze mil habitants això ens indica un gran control de la població per part de les noves autoritats que en els escrits localitzats ens mostren una gran desconfiança cap a Granollers, ciutat on segons el seu parer encara es mantenia l'esperit republicà i catalanista.

De les persones represaliades, destaquen les que compliren presó, que en són més d'un terç. La immensa majoria ho va estar a partir d'un judici militar i van complir penes que no superaren els cinc anys, tot i les llargues condemnes que se'ls imposaren. També destaquen els investigats i les dades dels granollerins que estigueren als camps de concentració, als batallons de treballadors, vinguts de França o fitxats. Aquests granollerins patiren situacions molt diverses que necessitarien un estudi propi, però no hi ha cap mena de dubte de la seva condició d'afectats per la repressió.

Un segon aspecte sobre el qual hem obtingut dades és el del lloc de naixement. D'on provenien els granollerins i granollerines que van ser represaliats? De les dades que

tenim, 445 casos, un total de 306 eren catalans, dels quals la major part eren de Granollers i comarca amb un total de 179. De la resta, destaquen els immigrants d'Almería que foren 55 i de la resta de l'Estat, 78.

% respecte el total	Població Granollers el 1936	Represaliats el 39-44
Nascuts a Granollers	46	28
Nascuts a la resta de Catalunya	38	41
Nascuts a la resta de l'Estat	14'8	31
Nascuts a l'estranger	0'7	1

TAULA 1. Font: elaboració E. Navarro i J. Homs

De les dades que disposem a la taula 1 cal tenir present que, entre els represaliats, la població nascuda fora de Catalunya era d'un 32%, mentre que els granollerins només eren un 15,5% el 1936. Aquesta població arribada a partir de 1920 des de València i Aragó i durant els anys 30 des d'Almería, sobretot, era molt jove i, per tant, va ser més activa socialment i políticament en el període revolucionari.

Pel que fa a la professió, disposem de dades de 473 persones. Aquestes dades ens indiquen la diversitat de sectors afectats per la repressió. Destaquen, per ordre, treballadors del tèxtil, de serveis, del comerç, jornalers, ferroviaris i pagesia. Per sectors, considerant 441 persones, podem veure a la taula una comparativa:

% del total de pob. Activa	Pobl. de Granollers 1936	Represaliats el 39-44
Treballadors del primari	127	8
Treballadors del secundari	594	67
Treballadors del terciari	278	25

Taula 2. Font: elaboració E. Navarro i J. Garriga

Globalment, la comparació de dades mostraria que entre els represaliats tots els sectors van quedar afectats, amb major grau però, els treballadors de la indústria, i menys els de la pagesia. Seran, però, els judicis els que deixaran la ciutat sense la riquesa que havia tingut abans.

3. Els judicis militars

Han estat analitzats en profunditat quasi tres-cents dels judicis militars contra granollerins i granollerines entre 1939 i 1944, i se'n pot extreure molta informació tant pel que fa a les persones jutjades, les causes que se'ls imputa, com pel que fa a les persones que van participar en els processos. La majoria de casos van lligats a la revenja de bona part de gent dita d'ordre, a l'odi personal o a l'interès de les autoritats militars per "donar exemple". Per fer tota aquesta feina es crearen dos Jutjats Militars que s'encarre-

garen d'aplicar la nova justícia franquista de manera que no quedés cap rastre de l'etapa republicana.

Quant a les persones i grups granollerins afectats, cal assenyalar diversos dirigents destacats del període revolucionari, gent d'ordre, artistes, gent de cultura, treballadors implicats en col·lectivitzacions i resistents.

Són diversos els casos que es poden aportar per demostrar les formes de repressió a què es va veure sotmesa la població. Sens dubte, una d'elles va ser el cas d'Alfred Canal i Comas, metge nascut el 1884 i que va morir el 1942. Treballador incansable, compromès en les activitats granollerines i del país, va ser una persona que es va posar al capdavant de diversos càrrecs i de múltiples iniciatives que van anar desenvolupant-se fins a l'esclat de la Guerra i durant aquest dissortat conflicte. Canal va començar a exercir la professió de metge l'any 1907, i de manera ja estable a Granollers, l'any 1911. Implicat en el teixit social, polític i professional de l'època, la seva conducta va ser la d'un ciutadà que va assumir nombrosos càrrecs a Granollers, a Barcelona i fora de Catalunya. Va destacar entre altres, per la defensa de la millora de la salubritat a les poblacions, especialment en el tractament de les aigües, per les millores sanitàries a les escoles, per la defensa de les assegurances socials i va ser un dels nomenats pel govern espanyol de la Segona República, per presentar i defensar a Ginebra una ponència sobre la sanitat i higiene rural. Va participar en revistes, publicacions professionals, va escriure nombrosos

articles i va donar múltiples conferències. Va ser un dels fundadors de la Policlínica de Granollers i durant la guerra va ser nomenat director de l'Hospital de Granollers i de l'Hospital Gernika, ubicat a la veïna població de Canovelles, destinat preferentment a l'assistència de nens refugiats procedents d'Euskadi. Implicat en la seva professionalitat i en organismes de direcció del Col·legi Oficial de Metges de Barcelona, no va deixar de fer la seva feina sense saber que l'havia denunciat a Granollers un membre de Falange. Detingut el mes de març de 1939, va ser jutjat en un consell sumaríssim a inicis de maig i condemnat a reclusió perpètua que posteriorment, ja a la presó, va ser rebaixada finalment a la pena de sis anys. A la presó Model de Barcelona va treballar de metge a la infermeria i va sortir-ne molt malalt després de dinou mesos. Al cap de molt poc temps d'estar de nou a Granollers, li va ser comunicada l'obertura d'un expedient pel Col·legi de Metges que el condemnà a inhabilitació de l'exercici de la professió en el partit judicial de Granollers. La gravetat de les condemnes, faltades de fonaments justos i amb proves no demostrades o sovint absolutament arbitràries i falses, van demostrar de quina manera la impunitat en què es movien moltes persones fidels al sistema i règim de nova encunyació, així com a la forma d'administració i aplicació de la justícia franquista, es pogués permetre castigar a milers de ciutadans, i en aquest cas en concret, una figura que com a persona i com a professional es va veure abocat al descrèdit i posteriorment al silenci imposat per la Dictadura. L'any 2013 es va poder aconseguir que el *Ministerio de Justicia*, previs els

tràmits legals pertinents, acordés la seva rehabilitació en reconèixer la improcedència i pena que li va ser aplicada. El càstig per a aquells que van ser els autors o còmplices de tanta injustícia, mai no ha estat cap ni un.

Bibliografia:

Garriga i Andreu, Joan. *Franquisme i poder polític a Granollers (1939-1975)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.

Garriga i Andreu, Joan. "Any 1939: un nou règim, un nou sistema polític". Vallesos. Gent, terra i patrimoni, núm. 7, 2014.

Navarro i Doménech, Eduard. *Estudis sobre el franquisme i la repressió a Granollers i el Vallès Oriental*. Granollers : Alpina, 2014.

Navarro i Doménech, Eduard. *La memòria oblidada. Les víctimes de la repressió franquista a Granollers i el Vallès Oriental (1939-1945)*. Ponències (Anuari del Centre d'Estudis de l'Associació Cultural de Granollers), 2015.